

Yeşaya, on yedinci bölüm

I. Yahuda'yla ilgili peygamberlikler (1-12)

II. Uluslarla ilgili peygamberlikler (13-27)

A. Babil'in yükü: Rabbin Günü'nde tamamlanacak bir peygamberlik (13:1-14-22).

B. Moab'ın yükü: Bir gecede biten yıkım (15:1-16:14)

C. Şam'ın yükü (17:1-14)

1. Şam, İsrail'le birlikte sürüler için otlak olacaktı (17:1-5).
2. Ne var ki Şam'dan artakalan olacaktı, çünkü (17:6-8)
  - a. Yaradan'a döneceklerdi (17:7)
  - b. Yalancı tanrılarını bırakacaklardı (17:8)
3. Asur İsrail'i sonradan yıkıma uğratacaktı, çünkü (17:9-11)
  - a. İsrail Tanrı'yı bıraktı (17:10).
  - b. Vaadedilen sıkıdüzenden kendi gücüyle kaçabileceğini düşündü (17:10-11).
4. Düşman, Tanrı'nın tasarısını yerine getirdikten sonra yargılanacaktı (17:12-14).

17:1 Şam'ın yükü: Yeşaya Moab'dan daha kuzeye doğru bakınca Ammon'un üzerinden geçti, Şam'ın önünde dikildi. Şam bundan önce uyarılmıştı (7:1-9). Büyük olasılıkla bu zamana dek bir ölçüde ceza görmüştü. Suriye Yahuda'ya karşı İsrail'le antlaşma yapmıştı (7:1,2). Bu nedenle Şam için bildirilen yargı İsrail'i de etkileyecekti. Suriye ve İsrail'le (Efraim'le) bağlantıda bulunan üçüncü bir güç daha belirlenir: Aroer. Bildirilen ceza Aroer üzerine de düşecekti. Bu peygamberlik İ.Ö. 722 ya da 721 yılında, Sargon'un egemenliğinin başlangıcında, bildirilmiş olabilir.

Tarih açısından şunu söylemek gerekir: Birbirlerinden uzak olan iki ülke, ortalarındaki bölgeyi ele geçirmek amacıyla rekabete giriştiler. Mısır da, Asur da evrensel egemenlik kurmayı hedefledi. Süleyman'dan sonra Davut'un krallığı bölünmeseydi ve İsrail'le Yahuda birbirlerinin zararına olan politikaları izlemeselerdi, birlikte belki Mısır'a ve Asur'a karşı durabilirdiler. Ne var ki bölünmüş oldukları için Yahuda Mısır'dan, İsrail de Suriye'den yardım istedi. İsrail Yerusalemlerle ve dolayısıyla YAHVE'yle ilişkisini kesti. İsrail'in Suriye'yle yakın ilişkisi, Tanrı'ya dönmesi için onu hiç yüreklendirmiyordu. Tam tersine (2. Korintliler 6:14-7:1)! Mesih inanlısı bundan ders alabilir. Tanrı'ya bağlılığını sınavan, yüreğinin özniteliklerini gösteren durumlarla ve ilişkilerle karşılaşacaktır. İnanlı, onlara yanaşacağı yerde onlardan uzaklaşmalıdır. Suriye, inanlı için uyarı işareti olsun!

Suriye İsrail'i neyle deniyordu:

1. Zenginliğinin çekiciliğiyle
Şam eski kentler arasında en zenginlerinden biriydi. Ticaret merkeziydi.
2. Yalancı tanrılara tapınmanın çekiciliğiyle
3. Güvenlik vaadiyle
Şam'ın zenginliği kendisinden güçlü düşmanlarına çekici geliyordu. Aynı zamanda coğrafyası onun korunmasını zor kılıyordu. Kendini koruyamayan, İsrail'i nasıl koruyabilirdi?

Şam şehirlikten çıkarıldı ve bir yığın virane oldu: Günahın kentler üzerine getirdiği sonuçlara bakın! Vitranga'ya göre başka hiçbir kent Şam kadar yerle bir edilmedi, ama yıkıntılar arasından yeniden toparlanıp kalkınmak için olağanüstü bir gücü vardı (17:3). Burada sözü edilen yıkımın, Sargon'un eliyle olduğu sanılır.

Kutsal Yazı Şam'ın tarihini şöyle sıralar:

1. İbrahim'in uşağı, Eliezer, Şamlı'ydı (Tekvin 15:2).
2. Davut Tsoba Kralı Hadadezer'le savaştığında Şamlı Suriyeliler, Hadadezer'e yardım etmeye çıktı. Şamlılar yenilince Davut'a haraç ödemek zorunda kaldı. Davut İsraili askerleri Şam'a yerleştirdi (2. Samuel 8:5,6; 1. Tarihler 18:5-8).
3. Süleyman'ın döneminden başlayarak Şam'la İsrail arasında düşmanlık sürdü (1. Krallar 11:23-25; 15:18-19).
4. Kral Ahab'ın günlerinde Ben-hadad ve onunla birlikte 32 kral, Samiriye'ye karşı yürüdü (1. Krallar 20:1). Ama Ben-hadad başarılı olmadı (1. Krallar 20:13[-34]).
5. Üç yıl sonra Ahab, Ramot-gilead'ı Suriyeliler'den geri almaya çalıştığında öldürüldü (1. Krallar 22:1-4,15-37).
6. Bu başarı, Suriyeliler'i İsrail'e yeniden saldırımları için yüreklendirdi (2. Krallar 6:8; 7:6,7).
7. İlya Hazael'i Suriye kralı olarak meshetti (1. Krallar 19:15).
8. Suriyeli komutan Naaman, İsraili bir kızı esir almıştı. Komutan cüzamı olunca, kızdan Elişa peygamberin Tanrı gücüyle onu iyileştirebileceğini öğrendi (2. Krallar 5:1-19).

9. Elişa, Hazael'in Suriye üzerinde kral olacağını, İsrail'e karşı kötülük yapacağını anladı. Hazael bunu duyduktan sonra gidip hasta yatan Ben-hadad'ı öldürdü (2. Krallar 8:11-15).
10. Hazael, İsrail'e karşı birçok savaş açtı (2. Krallar 9:14; 10:32; 12:17-18; 13:22).
11. Hazael'in ölümünden sonra (2. Krallar 13:24) Asur tehlikesi arttı. Şam kralı Retsin, İsrail kralı Pekah'la antlaşma yaptı, Yerusaleml'e karşı yürüdü (7:1-6; 2. Krallar 16:5-6).
12. Yahuda kralı Ahaz, Asur egemeni Tiglat-pileser'den yardım isteyince Retsin öldürüldü, Şam Asurlular'ın eline geçti ve halkı esir olarak Asur'a sürüldü (7:8; 2. Krallar 16:9; Amos 1:3-5).
13. İsa Mesih'in müjdesi Suriyeliler'e bildirildi (Matta 15:21; Haberciler'in İşleri 15:23; 18:18; Galatyalılar 1:21). Pavlus, Şam'daki Mesih inanlılarına baskı yapmaya giderken İsa Mesih'le karşılaştı, O'na iman etti ve vaftiz oldu (Haberciler'in İşleri 9; 22:5-16).

Not: «Ben-hadad», bir insanın adı değil, bir unvandır. Mısır egemenlerinin «firavun» olarak bilindiği gibi Suriyeli krallar da «Ben-hadad» olarak tanınırdı. «Ben-hadad», fırtına ve yıldırım tanrısı «Hadad'ın oğlu» anlamına gelir. Suriyeliler, krallarının Hadad'ın soyundan geldiğine inanırdı. Kutsal Yazı'da üç Ben-hadad vardır.

I. Ben-hadad, Yahuda kralı Asa'yla çağdaştı (1. Krallar 15:18). Şam krallığını kuran Rezon'un kendisi olması olanaklıdır (1. Krallar 11:23-25). İsrail kralı Baaşa'yla antlaşmasını bozdu, Yahuda kralı Asa'yla birleşti (1. Krallar 15:16 v.s.).

II. Ben-hadad, büyük olasılıkla I. Ben-hadad'ın oğluydu. İsrail kralı Ahab'la çağdaştı (1. Krallar 20).

III. Ben-hadad, Hazael'in oğluydu (2. Krallar 13:24). İsrail kralı Yehoahaz ve Yahuda kralı Amatsya'yla çağdaştı (2. Krallar 13:7,25; 14:1).

17:2 Aroer: «Yerler» başlıklı notlarda iki ayrı Aroer'den söz edilir. The Pulpit Commentary, Yeşaya'nın sözünü ettiği Aroer'in ne Ammon oğullarına ait olan Rabba karşısındaki Aroer (Yeşu 13:25) ne de Arnon Deresi kenarındaki Aroer olduğunu ileri sürer. Bu kaynağa göre Aroer çok daha kuzeyde bulunmalıydı. Diğer iki Aroer'den de daha önemli bir rol oynamalıydı, çünkü ona bağlı kentler vardı (17:2). Sargon'un kroniklerine (vakayinamelerine) göre Gargar adlı bir kent Şam, Samiriye, Arpad ve Tsemari (Tekvin 10:18) ile antlaşma yaptı. Gargar, Sargon'un ordularının saldırısı sonucunda yerle bir olup ateşe verildi. The Pulpit Commentary, Aroer için Gargar kentini yeğler. Pictorial Bible Dictionary Yeşaya'nın sözünü ettiği kentin Rabba'nın karşısındaki Aroer olduğunu yazar.

Aroer kentlerini bıraktılar: Yenilenler kasabalarda oturmak istemedi, yenilenler de oturmaya cesaret edemedi. Terkedilen evler koyun ağıllarına dönüşecek, sürüler korkutulmadan otlayıp yatacağı (5:17; 7:25).

onları korkutan olmayacak: Kentleri günahla kirlüten topluluk artık yoktu.

17:3 Efraim'den hisar ... kalkacak: Sargon, Samiriye'ye ilk saldırısında onu yerle bir etmedi, ama ikinci kez onu yıkıma uğramış bir yığına dönüştürdü. İsrail'i koruyan hisarların yıkılması, halkı savunmayı güçleştirirdi (Hoşea 10:14).

Suriye'nin artakalanı: Artakalanlar, Tiglat-pileser'in Suriye'ye saldırmasından sonra sağ bırakılanlar demektir (2. Krallar 16:7-9). Bu peygamberlikten önce Tiglat-pileser Suriye'ye saldırmıştı, ama Suriye'ye daha da sıkıntı verileceği bildiriliyordu.

krallık kalkacak: Tiglat-pileser İ.Ö. 732 yılında Suriye kralı Retsin'i öldürdü. Bundan sonra, Şam tahtına oturan herhangi bir kraldan söz edilmez. Ne var ki, İ.Ö. 721 yılında Şam yeniden Asur'dan bağımsızlığını ilan etti. O sıralarda bir kral tarafından yönetilmesi olasıdır. Bir yıl sonra Asurlular Suriye'yi yeniden yenilgiye uğrattı. İ.Ö. 694 yılında, yani Sanherib'in on birinci yılında, Asur valisi Eponim Şam'ın başındaydı. Demek ki, en geç o tarihe dek Şam Asur egemenliğine geçmişti.

17:4-5 İsrail oğullarının izzeti: Tanrı Yahudalılar'ın davasını gördüğü zaman onlar nasıl da alçalmış!

1. **Yakup'un izzeti azalacak:** İsrail (Yakup) Tanrı'nın seçtiği halktı. Yakup'un yüceliği, halkın tanrısal düzene uygun yaşadığı oranda ya parlaklık kazanıyor ya da sönüyordu. Tanrı'nın İbrahim'le yaptığı antlaşmaya göre İsrail'in sayısı yıldızlar gibi olacaktı. Bu da Yakup'un yüceliğine ilişkin bir belirti olacaktı, ama günah yüzünden sayısı çok azalacaktı.
2. **Semiz eti zayıflayacak:** Düşman elinden kaçanlar bile perişan olacaktı. Çoğu, orakçının eline (Asur'a) düşecekti. «Semiz etin zayıflayacağı» sözü, nüfusun azalacağını anlatmakla birlikte ruhsal yıkımı da içerir.
3. **Orakç ekini nasıl toplarsa** İsrail öyle ortadan kaldırılacak: İsrail birden aşağılanacaktı (Hoşea 12:2; Mika 1:5; 2. Kırallar 18:9-11). Birkaç kişinin Tanrı'ya dönmesine karşın (17:7) ulusal yıkımdan kurtulmak için artık vakit geç olacaktı (17:9-11). Dünyanın sonunda da Tanrı, günahı öfkesinin orağıyla yargılayacaktır (Vahiy 14:14-20).

17:5 orakçı: «Orakçı» (Asurlular'ın eliyle) ölüm demektir. Kutsal Yazı'da Tanrı yargısı, tarımla ilgili benzetmelerle anlatılır. Bu bölümde tahıl (17:5), zeytin (17:6) ve «hoş fidan» (17:10,11) olarak geçen ürünsüzlüğün örnekleri, Asur'un oluşturacağı yıkımı vurgular.

Refaim deresi: «Dev adamların vadisi» anlamına gelen Refaim vadisi, Yerusalemlin güneyine düşen çok verimli bir bölgeydi. Filistinler burasını sık sık ellerine geçirmeye çabaladı. Davut bu vadide iki kez Filistinler'i yendi (1. Tarihler 14:8-12; 14:16).

bir adam başakları nasıl toplarsa: İsrail büyük olasılıkla birden değil, aralıklı olarak sürgüne götürüldü. İ.Ö. 722 yılında Sargon Samiriye'den yalnız 27.290 kişi Asur'a götürmüştür. Geri kalanlar üzerine valiler atamış, onların eskiden ödedikleriyle aynı oranda vergi vermelerini zorunlu kılmıştır. İ.Ö. 715 yılında Araplar'ı Samiriye'ye yerleştirdiği sırada kimi İsraililer'i Asur'a sürdürmesi de olasıdır. En azından İ.Ö. 625 yılına dek İsraililer'in Kenan bölgesinde yaşadığı bilinir (2. Tarihler 36:17-21).

17:6 artakalanlar bırakılacak ... tepedeki dalın iki üç tane ... olacak: Zeytin, üzerinde bulunduğu ağaçların dövülmesiyle toplanır (Tesniye 24:20).

tepedeki dalın ucunda iki üç tane: Asurlular'dan kaçanların «iki üç tane», «dört beş tane» olması, yargıya uğramış kişilerin ne denli çok olduğunu vurgular.

17:7 O gün insanlar kendilerini Yaratan'a yönelecekler: O karanlık günlerde insanlar «geceleyn nağmeleri veren Yaradan'a» (Eyup 35:10-11) ümit bağlayacaktı. «Bizim gözlerimiz de Rab Allahımız'a, O bize acıyınca dek, öyle bakıyor» (Mezmun 123:2; Mika 7:7). Bir canın durumu, baktığı yöne bağlıdır!

Bir ulusun yıkımı aşama aşama oluşturulur. Geri dönülemeyen, sayısız kararlar, sayısız eylemlerin bir sonucudur. Belirli bir noktaya dek bir ulusun günahattan dönme olanağı vardır. Örneğin, hakimler döneminde İsrail, günahı yüzünden yedi kez yabancılarla teslim edildi. Yedi kez günahattan dönünce de Tanrı'nın görevlendirdiği bir hakimin yönetiminde yeniden ulusal esenliğe

kavuştu. Ama bu gidiş sürekli olamaz. Ulusal güçler yıpranır, düşman ülkeleri fazlasıyla güçlenir. Nüfusun küçük bir bölümü tehlikeyi görür, günahından Tanrı'ya dönerse de, kendi canlarının kurtuluşundan emin olabilir ama ülke için belirlenen yıkımı artık geri çeviremezler.

Mesih inanlılarının toplulukları için de aynı ilkeler geçerlidir. İnanlılarda bulunan günah, üyelerinin azalmasına ve imanda zayıflamasına neden olur. Günahattan dönmeyenler yargı görür. Daha da acı bir sonuç ise, Müjde'nin bir bölgede yayılması engellenir. «Günahından dönmezsen, sana geleceğim ve şamdanını yerinden kaldıracam» diyerek uyarılır (Vahiy 2:5). Günah konularından bazıları şunlardır:

1. Üyeler arasında çekişmeler (1. Korintliler 3:1-3; Filipililer 4:2,3; Yakup 4:1)

2. Dünyaya bağlılık (Yakup 4:4; 1 Yuhanna 2:15-17)

3. İmansızlık (İbraniler 3:7-4:7)

4. Tanrısal işleri savaştalama:

Vahiy 2:5 «Başlangıçta yaptığın işleri yap!»

Vahiy 3:2 «Tanrım'ın önünde yaptıklarını doluluğa ermiş bulmadım. Onu benimse ve günahından dön.»

gözleri İsrail'in Kuddusuna bakacak: Bir anne çocuğunu gözüyle eğitir; bir bakışla uyarır, susturur, sevgisini belirtir, v.s. İnanlının Tanrı'yla her an «göz kontağı» olmalı -- Kutsal Yazı'yı sık sık okumalı, öğretisini sürekli göz önünde tutmalı. Kutsal Yazı'da «Anımsayın!», «Dikkat edin!», «Bakın!» gibi buyruklar, gözlerin sürekli Tanrı'ya yönelik olmasının önemini vurgular! Örneğin,

1. Bakın: (Luka 9:62; İbraniler 12:2)

2. Anımsayın: (Çıkış 13:3; 20:8; Sayılar 15:39; Tesniye 8:2; 18; 16:3; 24:9; 32:7; Yeşu 1:13; 1. Tarihler 16:12-13,15-16; Nehemya 4:14; Mezmur 20:7; 63:5; 77:11; 103:17,18; 105:5,6; 143:5; Vaiz 12:1; Yuhanna 15:20; 16:4; Haberciler'in İşleri 20:31,35; Galatyalılar 2:10; Efesliler 2:11; 1. Selanikliler 2:9,10; 2. Timoteus 2:8; İbraniler 13:3,7; 2. Petrus 3:2; Yahuda 1:17)

Tanrı'ya bakma konusuna gelince, çeşitli görüşler vardır:

1. Bakarkörlük

Gözleri körleştiren iki etken şunlardır:

- Tanrı'ya ilişkin bilgisiz olmanın oluşturduğu cahillik
- Günahattan vazgeçmemekten doğan inatçılık

2. Bulanık görüş

Şu açılardan Tanrı'ya bakılırsa, gerçek yalnızca eğri büğrü görülür.

- Çevredekilerin benimsediği felsefelerden,
- Atalardan kalma göreneklerden,
- Topluluğun normal saydığı ahlaksızlıktan.

3. İkili görüş

Kişi, Tanrı'nın istemini anlar, ama kendi arzularını daha çok önemser.

4. Net görüş

Tanrı'nın önemsemediği şeyler sönük olur.

5. Şaşmaz görüş

Tanrı'dan başka hiçbir şeye dikkatini vermez.

17:8 Kendi ellerinin işi olan mezbalara yönelmeyecekeler: Gerçek Tanrı'yla paylaşım olmazsa, insanlar O'nun yerini alan bir yalancı tanrı arar. İsraililer, yalancı tanrılara tapınmak için sayısız sunak yaptılar (1. Krallar 12:28-33; 2. Krallar 17:8-17; 2. Tarihler 34:5-7; Hoşea 8:11). Ama şimdi ellerinin işine değer vermeden gözlerini Tanrı'ya yönelttikleri için yalancı tanrıların önemi sifıra düşecekti. Tanrı'yla «rekabet edenlerle» ilişkisini %100 kesmeyen kişi, O'na hiç bağlanmış sayılmaz. Tanrı'ya %90, %75, %30 bağlanmak olanaksızdır. Çünkü O, «Kıskanç bir Tanrı'yım. Yüceliğimi başkasıyla paylaşmam» der (Çıkış 20:5,6; Yeşaya 48:11).

Kişiyi Tanrı'dan çok sevdiği saydığı şeylerden ayıran sıkıntılar (17:4-6) gizli berekettir (17:7). Onlar için şükretmek gerekir.

17:9 Onun kuvvetli kentler ... dağ başında bırakılmış yerler gibi olacak: Yeşaya yeniden İsrail'in, Asur'un eliyle göreceği sıklıkla düzene dönmektedir. Tanrı İsraililer'i Mısır'dan getirdiğinde onları, kötülükleri çizmeyi aşan Kenanlılar'ı ülkelerinden kovalamak için kullandı. Ama Tanrı İsraililer'i uyardı: Günün birinde eğer İsraililer kendilerini, Kenanlılar'ın iğrençliği gibi günaha teslim ederlerse, onlar da Kenanlılar gibi ülkeden kovalanacaktı (Levililer 18:24-28). O gün kapıdaydı!

kuvvetli kentleri: İsrail, gücünün Kayası'na (17:10; Tesniye 32:4,15,18,30,31; 2. Samuel 22:2,32,47; 23:3; Mezmur 18:2,31,46; 19:14; 28:1; Yeşaya 26:4; 30:29; Habakuk 1:12) güvенеceği yerde güçlü kentlerine güvendi.

Şehirler ... çöl olacaklar: «Çünkü» sözüne bakın (17:10)! Ulusal aksilikler Tanrı'dandır (Levililer 26:31-35; Amos 3:6; Matta 10:29).

17:10 Kurtuluşunun Allahı'nı unuttun: Tanrı anımsanırsa, önemli olan hiçbir şey unutulmaz. Ama Tanrı unutulursa, önemli olan her şey savsaklanır, kişinin yaşamı da sınırsız düş gücünün aldaticılığıyla yönlendirilir. Onun için Vaiz insanları, aldaticı amaçlardan uzaklaşmaya, yaşam yitirilmeden önce gençlikte Yaratan'ı anımsamaya isteklendirir (Vaiz 12:1).

kuvvetinin kayasını anmadın: Tanrı'nın insanlara karşı davası sadece O'nun kutsal Yasası'nı tutmamaları, yasakladığını bile bile yapmaları değildir. Uzun günler, haftalar, aylar, yıllar, çağlar boyunca O'nu unuttular. Davası budur. Üstelik O'nun sağladığı kutsamayı açgözlülükle kaptılar, ama ne sevgi ne de teşekkür belirttiler. O'na ne boyun büktüler, ne de hizmet ettiler. Bunun yerine iğrençliğe dalarak yaşamlarını boşa harcadılar.

bundan ötürü: Bu iki sözcük dünyalar kadar geniş anlam taşır! İsraililer Tanrı'yı artık anmadıkları için başka dinlere döndüler («hoş fidanlar», «ecnebi çubukları» diktiler). Tanrı'nın yaşamlarında doldurması gereken yer boş bırakıldı. Bu boşluğa dayanamadılar. Yalnız İsrail değil, çağlar boyunca insanlar Tanrı'yı anmamaya her karar verdiklerinde sahte dinlere döndüler. İnsanların bir inancı olmalı -- ya gerçek, ya da batıl. Çünkü içlerindeki Tanrı'ya özgü vakum (ruh) boş bırakılmayı kabul etmez. Doğru ya da yanlış, bir şeye inanılmalıdır. Bu nedenle sayısız din vardır. Bu nedenle de büyücülerin, muskacıların, yıldız falcılarının, medyumların işleri yolundadır. Tanrı'yı bir kenara iteleyener, O'nun yerine başka «güç kayaları» keşfetmelidir. Güçlü ordulardan, ünlü kişilerin arkadaşlığından (torpiller), dolgun hazinelerden «sağlam kaya» yapmakla kendilerine güvenlik sağlamaya uğraşırlar. Hepsi boşuna!

Hoş fidanlar dikiyorsun, ecnebi çubuklar dikiyorsun: İsrail bir bahçe gibi görünür. İçinde Filistin, Suriye ve Moab'dan getirilen çeşit çeşit yabancı dinler ekiliyordu.

17:11 diktiğin gün çit çekersin, sabahleyin tohumunu çiçeklendirirsin: Sıkıdüzenin nedeni önceden bildirildi (17:9). İsraililer sanki bunun sonuçlanmasını, ülkenin çöle dönmesini önlemeye çalışıyordu.

Mahsul elinden kaçır: (Tesniye 28:33)

17:12 Kalabalık kavimleri gürültüsü: Yeşaya, gözü önünde sürekli canlanan Asur'un tehlikesinden söz ederdi (5:26-30; 7:17-25; 8:5-8; 10:5-19). Asurlular'ın İsrail'e doğru ilerlemesi suyla ilgili üç cümleyle betimlenir:

1. Denizlerin gürültüsü gibi gürüyorlar.
2. Güçlü suların çağlayışı gibi çağlıyorlar.
3. Ümmetler çok suların çağlayışı gibi çağlayacaklar.

17:13 ama onları azarlayacak: Tanrı'nın adı burada geçmez, ama buna gerek yoktur! Çünkü böylesine güçlü bir orduyu geri püskürtmek ve yargılamak için yalnız O'nun gücü yeter (Mezmun 9:5).

saman ufağı gibi ... kasırga önünde yuvarlanan toz gibi kovulacaklar: Bu cümle Sanherib'in ordusunu çağrıştırır (37:37; 2. Krallar 19:35; Mezmun 35:4-5). Herodot, Mısırlılar'ın da Sanherib'in ordusunu kovduğunu, çok asker öldürdüğünü yazmıştır.

17:14 dehşet: (Mezmun 83:13,15,16,18)

Akşam vakti, işte, dehşet ve sabah olmadan yok oldular: Karanlık güçlerinin tehdit ettiği en şiddetli anlarda Tanrı, Kendisine ait olanları kurtarmaya kalkar. Geceleyin Tanrı, Mısır ordusunun kovaladığı İsraililer'i kurtardı, sabah nöbetinde de düşmanı denizde boğdu (Çıkış 14:21-25). Geceleyin Tanrı, Yahuda'yı tehdit eden Sanherib'in askerlerini yok etti (2. Krallar 19:35; Mezmun 76:5,6). Tanrı, Mesih inancının kişisel sorunlarıyla ilgilenmez mi? Gün doğmadan yardıma koşmaz mı (Mezmun 30:5)?

Bizi çapul edenlerin payı ... budur: (54:17; 2. Krallar 18:13-16)